

Куспляк Галина Іванівна,
к.держ.упр., старший викладач кафедри регіональної політики
та публічного адміністрування, ОРІДУ НАДУ, м. Одеса
ORCID 0000-0002-1414-5484;

Куспляк Ігор Сергійович,
к.політ.н., доц., доцент кафедри електронного урядування
та інформаційних систем ОРІДУ НАДУ, м. Одеса
ORCID ID 0000-0003-1494-5008

УДК 351:[330.366:316.42]

doi 10.34213/db.20.01.08

СТАЛІЙ РОЗВИТОК: ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ, СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ТА ІНТЕРФЕЙСИ

Узагальнено теоретичні напрацювання з дослідження термінології сталого розвитку. Охарактеризовано етапи еволюції концепції «сталого розвитку» та схематично проілюстровано перехід від еко-розвитку до сталого розвитку. Досліджено праці зарубіжних та вітчизняних вчених щодо сутності поняття «сталий розвиток» та надано узагальнене визначення. Встановлено взаємозв'язки сталого розвитку через основні вектори (економічний, екологічний, соціальний) та інтерфейси («придатний до життя», «життєздатний», «справедливий»).

Ключові слова: розвиток, сталий розвиток, стійкий розвиток, економічний вектор, соціальний вектор, екологічний вектор.

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку має свої теоретичні витoki починаючи з середини ХІХ ст. Велика кількість літератури дозволили уточнити концептуальне визначення цього поняття, що найчастіше зустрічається в міжнародних переговорах з питань довкілля та розвитку. В сучасних умовах концепція сталого розвитку набула все більшого поширення й частково втратила той сенс, який було проголошено у Звіті Брундтланда (1987 р.). Крім всебічного використання цього терміна, залишається вражаюча кількість галузевих визначень «сталого розвитку», що згодом затьмарило його основоположне призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрацювання з першооснов концепції сталого розвитку висвітлено у працях таких зарубіжних науковців, як Г. Брундтланд, Г. Дейлі, Д. Медоус, Дж. Річардсон, Р. Солоу та ін. Водночас дослідженню сутності сталого розвитку та його основоположним компонентам присвятили свої праці такі представники вітчизняної науки публічного

управління, як І. Бистряков, О. Білорус, Б. Буркинський, В. Геєць, З. Герасимчук, Б. Данилишин, Л. Мельник, П. Надолішний, М. Пашкевич та ін.

Велика кількість наукових джерел з досліджуваної тематики свідчить як про зацікавленість науковців концепцією сталого розвитку в всьому світі, так і про різноманітність уявлень про його сутність та вектори розвитку. З огляду на це наразі постає нагальна потреба в узагальненні зарубіжних і вітчизняних напрацювань з даної проблематики.

Метою статті є узагальнення теоретичних напрацювань з термінології сталого розвитку. Для досягнення поставленої мети визначено такі дослідницькі завдання: по-перше, охарактеризувати етапи еволюції концепції «сталого розвитку»; по-друге, уточнити понятійно-категорійний апарат з досліджуваної тематики; по-третє, визначити взаємозв'язки сталого розвитку через основні вектори та інтерфейси.

Виклад основного матеріалу. Концепція сталого розвитку розвивалась і вдосконалювалась протягом останніх 30 років, особливо починаючи з 1987 р. Дослідження цієї еволюції обмежено важливими подіями та основними міжнародними документами, що ініціювали розробку й подальше поширення концепції сталого розвитку, серед яких: Стокгольмська конференція та її декларація (1972 р.) [6] у відповідь на концепцію «нульового економічного зростання» Римського клубу («Межі зростання», 1972 р. [26]), Світова комісія Організації Об'єднаних Націй з питань навколишнього середовища та розвитку (доповідь Брундтланд «Наше спільне майбутнє», 1987 р. [2] та Декларація Ріо-де-Жанейро, 1992 р. [20]) тощо. Ключові події еволюції концепції «сталого розвитку» представлено на рис. 1. По суті, концепція сталого розвитку намагається узгодити розвиток та повагу до природи. Звіт Брундтланд «Наше спільне майбутнє» (1987 р.) є результатом комісії, скликаної Організацією Об'єднаних Націй, яка запропонувала «глобальну програму змін» з точки зору концепції та практики розвитку. В ньому наголошено на нагальній потребі переосмислення способу життя та управління: щоб «відповідально реагувати на цілі та прагнення людства», необхідно знайти нові способи

розв'язання старих проблем, а також налагодити міжнародне співробітництво та координацію [27, с. 26].

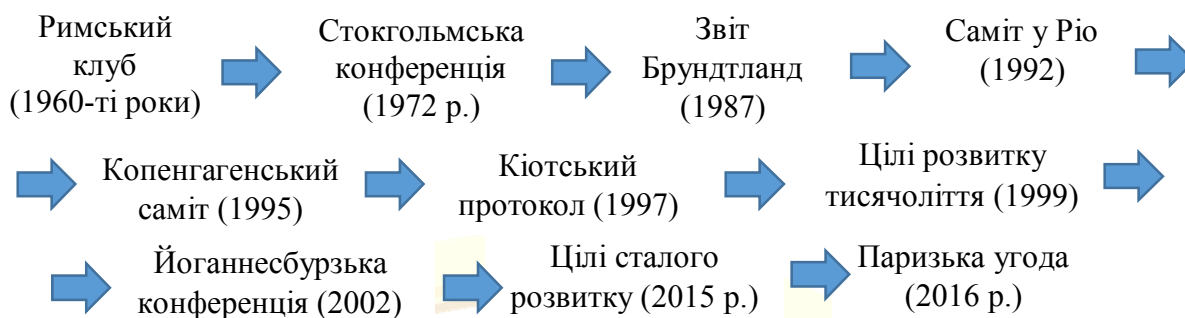


Рис. 1. Ключові події еволюції концепції «сталого розвитку» [25, с. 1]

Всесвітня комісія з навколишнього середовища та розвитку покликана привернути увагу світу до «прискореної деградації довкілля та природних ресурсів, а також до наслідків економічного і соціального розвитку». При створенні Комісії Генеральна Асамблея ООН чітко наголосила на двох важливих ідеях: перша – «добробут» довкілля, економіки та людей нерозривно пов'язані між собою; друга – сталий розвиток вимагає глобальної співпраці всіх без винятку [27, с. 26]. Завдяки доповіді Брундтланда концепція стала загальнолюдським відгуком усіх, хто зацікавлений в економічному розвитку та захисті навколишнього середовища [28, с. 4].

Ще одним переломним моментом було те, що в червні 1992 р. представники зі 179 країн зібралися в Ріо-де-Жанейро щоб взяти участь у конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища та розвитку, загальновідомій як саміт у Ріо-Землі. Однією з головних угод, підписаних під час цієї зустрічі, була програма під назвою «Дія XXI». Цей документ на 900 сторінках описує перші кроки, які повинен здійснити світ у напрямку сталого розвитку як на місцевому, так і національному та міжнародному рівнях протягом XXI ст., а саме: поєднання соціального та економічного векторів, зокрема боротьба з бідністю та сприяння сталому міському плануванню; збереження та управління ресурсами, зокрема охорона рибних зон у Світовому океані та боротьба проти вирубки лісів; посилення ролі

великих груп, таких як жінки, органи місцевого самоврядування та громадські організації; забезпечення інструментами реалізації, один з яких – передача екологічних технологій [20].

Крім того, глава 28 «Ініціативи місцевого самоврядування на підтримку порядку денного 21» заохочує органи місцевого та регіонального самоврядування, а також громадянське суспільство брати участь у розробці програми «Порядок денний 21 на рівні громади». В ідеалі координація зусиль на користь сталого розвитку – від міжнародного рівня до місцевих муніципалітетів – має підтримувати ефективність усіх дій. Від Сурабаї (Індонезія) до Сієтла (США) міста в усьому світі реалізували такий план сприяння сталому розвитку на муніципальному рівні [27, с. 31].

Багато великих державних та приватних компаній інформують про свій внесок у сталий розвиток. Нарешті, громадська думка все більше усвідомлює проблеми, що виникають при захисті навколишнього середовища та природного капіталу [29, с. 281]. Схематичний перехід до концепції «сталого розвитку» проілюстровано на рис. 2.



Рис. 2. Схематичний перехід до концепції «сталого розвитку» [25, с. 1]

У такій перспективі використовується «чесний» підхід до часу та питань справедливості: ресурси – економічні, екологічні чи соціальні – повинні використовуватися та розподілятися справедливо між поколіннями. Жодне покоління не повинно нести зайвий тягар. Але проблема полягає не лише в тому, щоб залишити здорову й чисту планету для майбутніх поколінь, вона також торкається вирішення нагальних питань: задоволення медичними, фінансовими та соціальними потребами населення [27, с. 28].

Хоча концепція сталого розвитку й набула згодом поширення в усьому світі, однак важко сформулювати визначення цього терміна з врахуванням різноманітних підходів, що зустрічаються в науковому просторі. Також існує велика кількість літературних джерел з даної тематики, що свідчать про значний потік досліджень, а саме: основні міжнародні організації (Організація Об'єднаних Націй, Світовий банк) внесли поправки до порядку денного з урахуванням міжнародних зустрічей, присвячених довкіллю та сталому розвитку (наприклад, Саміт у Ріо-Де-Жанейро в 1992 р.); з огляду на міжнародні зобов'язання різних країн щодо екології створено структурні підрозділи, відповідальні за просування політики сталого розвитку (навколишнє середовище, сільське господарство, містобудування, транспорт тощо); багато навчальних дисциплін висвітлюють питання сталого розвитку, що веде до бурхливих дебатів з методологічних аспектів і практичних рекомендацій для політиків; виступає предметом програм у формі маніфестів від організацій, які пропонують певні цінності, закріплені в моральних доктринах через етичні аспекти її цілей [29, с. 281].

З метою сприйняття концепції «сталого розвитку» та її поширення у вітчизняному просторі розглянемо більш детально категорії, що розкривають її сутність: «розвиток», «стійкий розвиток», «сталий розвиток» та ті, що близькі за значенням «збалансований розвиток», «соціально-економічний розвиток». Проаналізувавши дослідження українських науковців щодо визначення категорії «розвиток», можемо дійти висновку, що, незважаючи на близькість поглядів, єдиного трактування цього поняття не існує.

Отже, розвиток – це: «процес змін у певних сферах, галузях або на певних територіях» [21, с. 157]; «особливий тип змін складних системних об'єктів» [9, с. 498]; «процес переходу з одного стану в інший, більш досконалий» [8, с. 600]; «зміна об'єктів, унаслідок чого виникає новий їх якісний стан» [7, с. 625]; «багатоплановий процес, що веде до якісних змін» [22, с. 17]. Узагальнення цих позицій чітко вказує на те, що первинною точкою відліку для побудови стратегії сталого розвитку виступають зміни, завдяки яким об'єкт, на який направлено ці зміни, переходить в інший стан, що характеризується суттєвим поліпшенням його властивостей.

Термін «сталий розвиток» почав широко сприйматися наприкінці 1980-х років після того, як він з'явився у документі «Наше спільне майбутнє», також відомому як «Звіт Брундтланд»: «розвиток, що відповідає потребам нинішніх поколінь без шкоди для майбутніх поколінь» [2]. В енциклопедіях з державного управління наведено різні суттєві значення досліджуваної категорії. Так, в одному зазначено, що сталий розвиток передбачає досягнення стійкості в економічному зростанні, забезпечення справедливого перерозподілу національного багатства, застосування гендерного підходу та збереження з послідувачим відновленням навколишнього природного середовища у рамках сьогодення та з урахуванням майбутньої перспективи [9, с. 600]. В іншому наголошується, що сталий розвиток – це «концепція», в якій окреслено основні шляхи використання «природних ресурсів планети» за двох умов: збереження довкілля та забезпечення необхідних потреб у майбутньому [7, с. 672]. Офіційне тлумачення поняття «сталий розвиток» наведено в «Концепції сталого розвитку населених пунктів», затвердженій постановою Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. Основою сталого розвитку виступає «збалансований розвиток», що спрямовується на вироблення «економічного потенціалу» та життєздатного середовища на підставі «раціонального використання ресурсів» з детальним описом всіх складових [19, с. I].

Досліджуючи науковий апарат вітчизняних та зарубіжних джерел, зроблено висновок, що не існує й одностайної думки щодо визначення поняття

«сталий розвиток» і в наукових поглядах. Так, О. Васильєва, досліджуючи управління сталим розвитком територіальних громад (2019, 2020 рр.), дійшла такого висновку: сталий розвиток є процесом, що регулюється та здійснює гармонійне поєднання трьох складових (соціальна, економічна, екологічна) задля не тільки збереження оточуючого середовища, але й відновлення її цілісності у поєднанні з дотриманням високих стандартів якості життя [4, с. 7]. В. Храпкін та В. Устименко в монографії «Детермінанти сталого розвитку економіки» розглядають сталий розвиток як «стратегію виживання людства» в сучасних умовах з поєднанням «соціальних та економічних потреб» із збереженням природних ресурсів в умовах їх обмеженості [15, с. 7]. Т. Кожухова у праці «Формування та трансформація глобальної системи фінансування сталого розвитку» застосовує комплексний підхід при визначенні поняття «сталий розвиток» й ототожнює його з поняттям «соціально-економічний розвиток», що враховує взаємодію трьох складових (зростання економіки, підвищення соціальних стандартів та збереження довкілля) при спільній участі світового товариства та партнерства [14, с. 24]. На наш погляд, таке ототожнення не є доречним, адже ще у 80-х роках минулого століття відбувся перехід ідеології від концепції соціальної спрямованості та економічного зростання до сталого розвитку, що поєднує не тільки ці дві направленості, а й застосовує підходи з використанням природних ресурсів, враховуючи їх обмеженість. О. Осауленко у праці «Моделювання та управління сталим соціально-економічним розвитком» визначив категорію «сталий розвиток» як «процес збалансованого розвитку», в якому поєднав дві складові – економічну і соціальну – за умови збереження й дбайливого ставлення до природного довкілля для майбутніх поколінь [18, с. 8].

Заслуговує на увагу дослідження, що провела З. Бурик у монографії «Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України», виокремивши вісім підходів до визначення категорії «сталий розвиток»: системний (гармонійний розвиток всередині системи, що поєднує екологічну, соціальну та економічну складові для досягнення прогресу

інноваційного характеру), територіально-регіональний (збалансованість розвитку між територіями, регіонами), соціально-спрямований (спрямованість на забезпечення життєвих благ не тільки на даному етапі, а й на перспективу), інноваційний або динамічний (використання сучасних інноваційних технологій), організаційно-суб'єктний (організаційні інституції, приймаючи певні рішення, здійснюють вплив на сталий розвиток), енергоспрямований (управління природними ресурсами та спрямування їх на енергозбереження), економіко-спрямований (концентрація розвитку на економічне зростання), регулятивно-дерегулятивний (збалансованість соціальної, економічної та екологічної взаємодії досягається завдяки впливу з боку держави) [3, с. 62–64]. На думку автора, сталий розвиток являє собою «перманентний процес змін», що відбувається завдяки регуляторному збалансованому впливу на соціальні, економічні та екологічні складові системи з метою підвищення рівня життя населення, зменшення нерівностей (територіальних, гендерних, соціальних) та збереження довкілля при економічному зростанні [3, с. 66]

Колектив авторів (О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін та ін.) у монографії «Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення» узагальнили сім підходів до визначення поняття «сталий розвиток», а саме: системний підхід (утворення сталого розвитку під впливом різноманітних систем: суспільної, соціальної, природної, економічної, наукової тощо); інфраструктурний (досягнення сталого розвитку при наявності відповідної інфраструктури з використанням інноваційних технологій); інституціональний або нормативістський (зародження сталого розвитку під впливом різносторонніх інституцій); неокласичний (застосування новітніх технологій з імплементацією їх у ринкове середовище); антропоцентричний або класичний (вирішення завдань соціального, економічного та екологічного характеру із збереженням оточуючого довкілля для задоволення потреб людства); еволюційно-циклічний або цивілізаційний (сприяння дослідженню еволюційних змін неперервного циклу); теорія динамічної рівноваги (дослідження розвитку суспільних відносин в динаміці з використанням диференційованого підходу) [1, с. 14].

Узагальнюючи наведені підходи, науковці надають визначення поняття «сталий розвиток» у загальному розумінні, що представляє собою «процес досягнення цілей» протягом еволюціонування людства шляхом сприяння самовідновленню та збереженню природного середовища, здатного впливати на покоління як в реальному часі, так і в майбутньому. При цьому позиція з боку держави як «розумного» управлінця полягає у дбайливому використанні ресурсів (економічних, інтелектуальних, людських, природних, фінансових тощо) завдяки проголошенню ефективної економічної політики, справедливому розподілі національних благ, підтримки ресурсозберігаючих інноваційних технологій тощо [1, с. 19].

О. Надоша у роботі «Механізми оптимізації державного управління в умовах сталого розвитку» на підставі аналізу концепцій сталого розвитку класифікував основні підходи до розуміння категорії «сталий розвиток» (системний, інституціональний, інфраструктурний, антропоцентричний, неокласичний, неокейнсіанський), а також теорії сталого розвитку (динамічної рівноваги та еволюційної циклічності). Науковець надав авторське визначення, представивши сталий розвиток як «складну соціальну систему» з характерними властивостями: стабільністю динамічного зростання та збереження всіх елементів протягом еволюційних змін [17, с. 10].

Ю. Федунь у праці «Політика сталого еколого-економічного розвитку України в умовах інтеграції до ЄС» наголосив, що сталому розвитку притаманна динамічність, яка виражається змінними процесами в таких системах, як економічна, соціальна та екологічна. За таких умов сталість розвитку базується на досягненнях інноваційного характеру, основними елементами якої виступають гідний рівень життя та екологічна безпека відповідно до потреб сьогодення та майбутнього [24, с. 16].

З. Герасимчук у роботі «Еколого-економічні основи формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку (питання методології та методики)», досліджуючи категорії «сталість розвитку системи», «концепція сталого розвитку суспільства» пропонує під «сталим розвитком» розуміти процес, що відбувається в системі певної території з притаманними тільки їй «параметрами» на тривалий період часу з гармонійним поєднанням

«факторів виробництва», покращення якісних умов життєдіяльності суспільства та збереження «цілісності» довкілля [5, с. 10]. В. Загорський у монографії «Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем» розглянув сталий розвиток через призму категорійного апарату, пов'язаного з такими поняттями, як «економічне зростання» та «економічний розвиток», взаємодія яких сприятиме «позитивному зростанню» на довгостроковий період. При цьому, як зауважує автор, стійкість такого розвитку визначається здатністю підтримки позитивного сценарію росту при негативних наслідках упродовж всієї «траєкторії зростання» [11, с. 31].

Термін «сталий розвиток» в науковій літературі має багато синонімів, серед яких найбільш частими є «стійке зростання (або розвиток)», «стійкість». Стійкість стосується «чогось», що триває і має продовжувати існувати з апіорним нескінченним часовим горизонтом. Він визначається в контексті дії (або процесу), що спостерігається з часом і рівень якої не повинен знижуватися. Якщо інтерпретувати «стійкість» до стратегії сталого розвитку, то ми отримуємо наступне: посилення на потреби підкреслює пошук добробуту для людей, що розглядається в більш широкому сенсі, ніж максимізація споживання на душу населення звичайних теорій економічного зростання. Добробут включає задоволення від екологічних товарів, послуг, природних ресурсів та соціальної згуртованості; посилення на майбутні покоління та часовий довгостроковий аспект вказує на справедливість як аргумент функції вибору державними чи приватними особами у прийнятті рішень [29, с. 282].

У свою чергу Ю. Сурмін поняття «сталий розвиток» [23, с. 62] порівнює з поняттям «стійкий розвиток» [23, с. 74] і наводить одне й те ж саме визначення, що полягає в послідовній змінності стану системи з притаманними їй властивостями протистояти впливам із зовнішнього середовища. А. Жученко розкрив поняття «сталий розвиток» і «стійкий розвиток», визначив їх відмінності. Так, на думку автора, стійкості притаманні «подолання дії різних факторів» та короткостроковий період. У свою чергу «сталий розвиток» являє

собою процес, в якому здійснюються «еволюційні зміни» в середині кожного циклу, що створюють поштовх до переходу на початок нового циклу розвитку, якому притаманні більш якісні характеристики. При цьому науковець робить висновок про керованість та регулювання стійким та сталим розвитком за допомогою різноманітних технологій та механізмів [10, с. 434].

Поняття «стійкий розвиток» досліджували у своїх працях й інші вітчизняні науковці. Так, О. Бобровська у термінологічному словнику з публічного управління під «стійким розвитком» пропонує розуміти «здатність процесів життєдіяльності» до винаходу таких умов, які б забезпечували розвиток в позитивному напрямку, минаючи негативний вплив [21, с. 168]. У свою чергу А. Ковалевська, С. Зеленський та Р. Петрова вважають, що стійкому розвитку притаманна динамічність при зміні стану системи з переходом на новий по ієрархії рівень розвитку [13, с. 72]. Водночас у словнику-довіднику з екології представлено стійкий розвиток як «розвиток суспільства», в якому при покращенні умов життєдіяльності окремої людини не знищується основа природного існування [16, с. 146].

Виходячи з вищенаведеного можна стверджувати, що більшість науковців ототожнюють поняття «сталий розвиток» і «стійкий розвиток». На нашу думку, доречно використовувати саме термін «сталий», тобто такий, що зберігатиме стан докільля, не змінюючи його первісних властивостей, та, одночасно, розвиватися в напрямку експоненціальної траєкторії.

Отже, систематизувавши праці науковців, визначення категорії «сталий розвиток» можна розглядати як: «збалансованість системи для забезпечення екологічних, соціальних та економічних інтересів» [11]; «процес (перманентний (постійний), об'єктивний, регульований, безперервний), в якому здійснюється послідовність циклів еволюційної зміни станів» [1; 3–5; 10]; «процес збалансованого розвитку» [18]; «послідовна прогнозована зміна станів системи з метою його поліпшення в довгостроковому інтервалі часу» [11; 23]; «розвиток (гармонійний, збалансований) із взаємодією трьох складових: економічне зростання, соціальна політика та збереження докільля» [9; 14; 19];

«складна соціальна система» [17]; «спроможність систем (економічної, екологічної та соціальної) ефективно виконувати властиві їм функції» [24]; «концепція розвитку людства» [7; 22]. За умови, що сталий розвиток вимагає взаємозалежності між трьома векторами (економічний, екологічний, соціальний), можна виділити основні постулати їх функціонування, а саме: 1) бути справедливим, тобто відмовитися від усіх нерівностей, 2) бути придатним до життя за місцем, де можна жити, а не виживати, 3) бути життєздатним, оскільки відповідає потребам усіх жителів планети без шкоди для потреб майбутнього покоління (рис. 3).

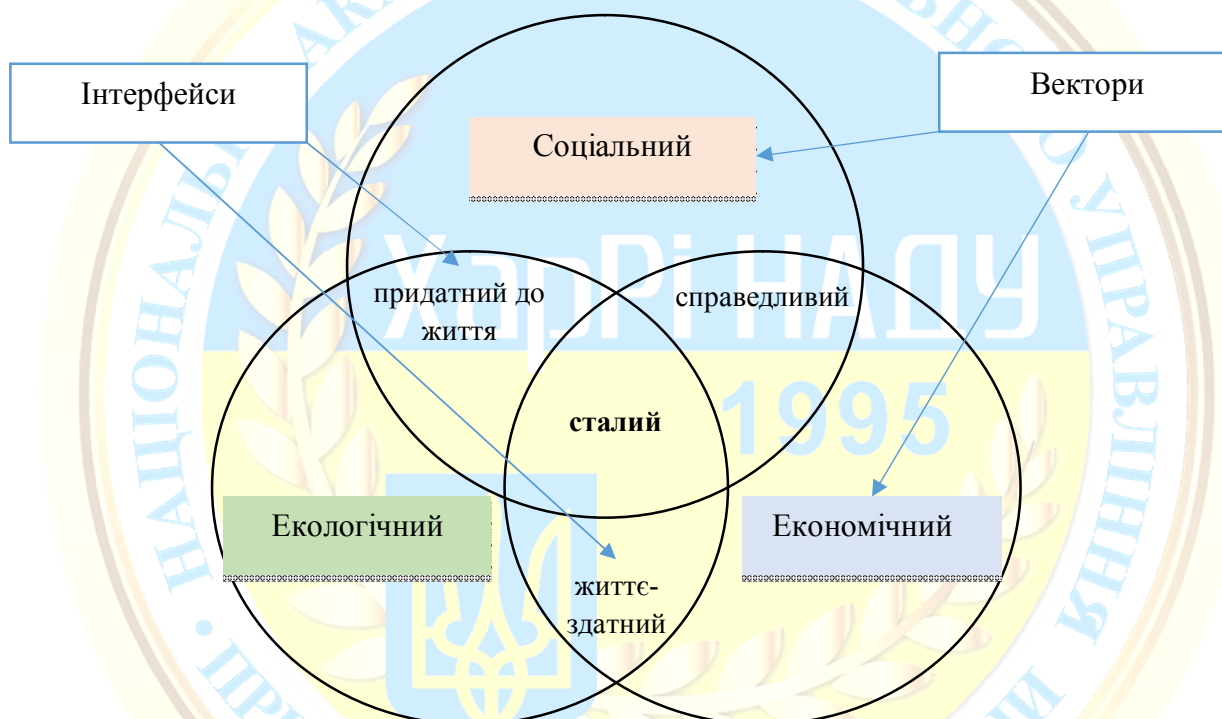


Рис. 3. Схематичне зображення взаємозалежності між екологічним, соціальним та економічним векторами [25]

Графічно ці три умови стосуються перетину між соціальним, економічним та екологічним векторами, що зазвичай називають «інтерфейсами» (від англ. «interface» – поверхня розділу, перегородка). Беручи до уваги той факт, що інтерфейс представляє собою «спільну межу перетину взаємопов'язаних елементів» [12], то можна представити, що «сталий» знаходиться в місці злиття цих трьох інтерфейсів.

Зв'язок між довкіллям (екологічний вектор) та економікою (економічний вектор) є «життєздатним». Це той стан, коли довкілля забезпечує природними ресурсами, що є корисними та важливими для виживання економіки на багаторічну перспективу. Отже, щоб економіка була стійкою та вигідною для майбутніх поколінь, природні ресурси повинні використовуватися та керуватися належним чином, тобто сталим способом. Але при цьому необхідно пам'ятати, що економіка може допомогти захистити довкілля так само, як може її знищити. «Життя» знаходиться на перетині «екологічного» та «соціального» векторів. Здорове навколишнє середовище забезпечує їжу, чисту воду, свіже повітря, притулок та робочі місця для суспільства, тобто таке середовище, в якому ми можемо жити. Зауважимо, що всі прийняті рішення суспільства визначатимуть майбутнє цього середовища. Зрештою, «справедливість» приєднується до «соціального» та «економічного» векторів. За умови економічного управління та стійкої економіки всі члени суспільства можуть мати справедливі доходи, довгострокові робочі місця, якісні товари та послуги. Слід зазначити, що саме члени суспільства вирішують, як розподілити багатство та збалансувати нерівності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Підсумовуючи, можемо дійти таких висновків. По-перше, концепція сталого розвитку починає своє існування із зустрічі двох основоположних траєкторій: економічного зростання та екологічної обізнаності. По-друге, концепція сталого розвитку набагато ширша, ніж концепція економічного зростання: вона інтегрує соціальні та культурні цінності та елементи, що не враховуються звичайними економічними розрахунками (цінність природних благ та нематеріальної спадщини). По-третє, здійснивши перехід ідеології від еко-розвитку, що включає такі компоненти як довкілля та розвиток, до сталого розвитку, що поєднує в собі екологічний, економічний та соціальний вектори, було поступово започатковано нову стратегію розвитку в усьому світі, яка дозволяє сформулювати декілька суттєвих перспективних змін у баченні зв'язків людини із навколишнім світом та проведенні політики з підтримки такого бачення світу урядами.

Систематизація праць видатних науковців дозволила узагальнити сутність поняття «сталий розвиток» та розуміти його як еволюційний процес змін при взаємозв'язку соціального, екологічного та економічного векторів. До цих трьох вихідних параметрів сталого розвитку додаються три інтерфейси: «придатність до життя», «справедливість» та «життєздатність». Оскільки сталий розвиток базується на поняттях інтеграції та пошуку балансу, вони повинні розглядатися в поєднанні з однаковою мірою і цінністю та не повинні бути ієрархічними, ні заниженими, ні великими, порівняно з іншими. Цей теоретично тонкий баланс важко досягти в реальності. Єдиний спосіб наблизитися до нього – бути чутливим при плануванні та оцінці проектів незалежно від їх прогресивності та задуму до реалізації. Пошук поєднання трьох векторів та трьох інтерфейсів сталого розвитку через нормативно-правові засади сучасного вітчизняного поля потребують додаткового дослідження.

Список використаних джерел

1. Бобровська О. Ю., Крушельницька Т. А., Латинін М. А. та ін. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення : монографія / Дніпропетр. рег. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 362 с.
2. Брундтланд Г. Х., Халид М., Аньєли С. и др. Развитие международное экономическое сотрудничество: проблемы окружающей среды : доклад Всемирной комиссии по вопросам окружающей среды развития «Наше общее будущее» ООН / Генеральная Ассамблея. 1987. 412 с.
3. Бурик З. М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України : дис. ... д. держ. упр. Київ, 2018. 468 с.
4. Васильєва О. І. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 74–78.
5. Герасимчук З. В. Еколого-економічні основи формування та реалізації регіональної політики сталого розвитку (питання методології та методики) : автореф. дис. ... д. е. н. Львів, 2002. 40 с.
6. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем оточуючого людину середовища : міжнародний документ від 16.06.1972 р. (Стокгольм). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text (дата звернення: 10.07.2020).
7. Енциклопедичний словник з державного управління / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
8. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2011. Т. 3: Історія державного управління / наук.-редкол. : А. М. Михненко, М. М. Білинська та ін. 788 с.
9. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія державного управління / наук.-редкол. : В. М. Князєв, І. В. Розпутенко та ін. 748 с.
10. Жученко А. М. Поняття сталого розвитку в сучасній економіці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 13. С. 431–434.

11. Загорський В. С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
12. Інтерфейс. Словник української мови в 11 томах / портал української мови та культури. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=інтерфейс> (дата звернення: 10.07.2020).
13. Ковалевська А. В., Зеленський С. В., Петрова Р. В. Стійкий розвиток міст: сутність поняття та передумови впровадження. *Соціальна економіка*. 2017. Т. 53. №. 1. С. 69–75.
14. Кожухова Т. В. Формування та трансформація глобальної системи фінансування сталого розвитку : монографія. Кривий Ріг : Вид. ФОП Чернявський Д.О., 2017. 336 с.
15. Кудріна О. Ю., Семеніхіна О. В., Кіндзерський Ю. В. та ін. Детермінанти сталого розвитку економіки : монографія / Ін-т екон.-прав. досл. НАН України. Київ, 2019. 264 с.
16. Лановенко О. Г., Остапішина О. О. Словник-довідник з екології. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. 226 с.
17. Надоша О. В. Механізми оптимізації державного управління в умовах сталого розвитку : автореф. дис. ... к. держ. упр. Київ, 2014. 20 с.
18. Осауленко О. Г. Моделювання та управління сталим соціально-економічним розвитком : автореф. дис. ... д. держ. упр. Київ, 2002. 30 с.
19. Про затвердження Концепції сталого розвитку населених пунктів : Постанова Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/aws/show/1359-14#Text> (дата звернення: 10.07.2020).
20. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.) / пер. з англ. 2-ге вид. Київ : Інтелсфера, 2000. 360 с.
21. Публічне управління : термінол. слов. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петрос. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.
22. Султанбеков А. Ф., Мурзаев С. К. Государственное управление: словарь-справочник терминов и определений / сост. А. Ф. Султанбеков, С. К. Мурзаев. Бишкек : АУ ПКР, 2008. 134 с.
23. Сурмін Ю. П., Штика Л.Г., Бакуменко В.Д. та ін. Словник системного аналізу в державному управлінні / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2007. 148 с.
24. Федунь Ю. Б. Політика сталого еколого-економічного розвитку України в умовах інтеграції до ЄС : автореф. дис. ... к. е. н. Львів, 2011. 20 с.
25. Introduction au developpement durable (dd). University of Alberta. 2018. 4 p.
26. Meadows D. L. The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. New York : Universe Books, 1972. 211 p.
27. Strange T., Bayley A. Le développement durable. À la croisée de l'économie, de la société et de l'environnement. Les essentiels de l'OCDE. Paris, 2008. 164 p.
28. Vaillancourt J. Évolution conceptuelle et historique du développement durable. Rapport de recherche. Regroupement national des Conseils Régionaux de l'environnement du Québec (RNCREQ). 1998. 37 p.
29. Vernière L. Introduction à la notion de développement durable. Rapport moral sur l'argent dans le monde. 1999. С. 281–290.

References

1. Bobrovska, O.Yu., Krushelnytska, T.A., Latynin, M.A. et al. (2017). Potensial rozvytku terytorij: metodolohichni zasady formuvannia i naroschennia. Dnipro: DRIDU NADU [in Ukrainian].
2. Brundtland, H.Kh., Khalyd, M., Aniely, S. et al. (1987). Razvytye mezhdunarodnoe ekonomyicheskoe sotrudnychestvo: problemy okruzhasshej sredy: Doklad Vsemirnoj komysyy po voprosam okruzhaiusshej sredy razvytyia «Nashe obschee budushee» OON. Heneralnaia Asambleia [in Russian].

3. Buryk, Z.M. (2018). Teoretyko-metodolohichni zasady derzhavnoho rehuliuвання staloho rozvytku Ukrainy. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Vasylieva, O.I. (2018). Kontseptualni zasady staloho rozvytku terytorialnykh hromad. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investment: Practice and Experience*, 8, 74–78 [in Ukrainian].
5. Herasymchuk, Z.V. (2002). Ekoloho-ekonomichni osnovy formuvannya ta realizatsii rehionalnoi polityky staloho rozvytku (pytannia metodolohii ta metodyky) [Ecological and economical fundamentals of shaping and realization regional politicians of sustainable development (questions of methodology and technique)]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
6. Deklaratsiia Konferentsii Orhanizatsii Obiednanykh Natsij z problem otochuiuchoho liudynu seredovyscha: mizhnarodnyj dokument vid 16.06.1972 (Stokholm). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text.
7. Entsyklopedychnyj slovnyk z derzhavnoho upravlinnia [Encyclopedic dictionary of public administration]. (2010). Yu.V. Kovbasiuk, V.P. Troschynskij, Yu.P. Surmin (Eds.). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
8. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia (Vols. 1–8); Vol. 3: Istoriiia derzhavnoho upravlinnia. (2011). A.M. Mykhnenko, M.M. Bilynska et al (Eds.). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
9. Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia (Vols. 1–8); Vol. 1: Teoriia derzhavnoho upravlinnia (2011). V.M. Kniaziev, I.V. Rozputenko et al (Eds.). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
10. Zhuchenko, A.M. (2016). Poniattia staloho rozvytku v suchasnij ekonomitsi. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Problems of Economics*, 13, 431–434 [in Ukrainian].
11. Zahorskyj, V.S. Kontseptualni osnovy formuvannya systemy upravlinnia stalym rozvytkom ekoloho-ekonomichnykh system [Conceptual bases of formation of management system of sustainable development of ecological and economic systems]. Lviv: LRIDU NADU [in Ukrainian].
12. Interfejs. Slovnyk ukraïnskoi movy v 11 tomakh : portal ukraïnskoi movy ta kultury. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=interfejs> [in Ukrainian].
13. Kovalevska, A.V., Zelenskyj, S.V., Petrova, R.V. (2017). Stijkyj rozvytok mist: sutnist poniattia ta peredumovy vprovadzhennia. Vol. 53. *Sotsialna ekonomika – Social economy*, 1, 69–75 [in Ukrainian].
14. Kozhukhova, T.V. (2017). Formuvannya ta transformatsiia hlobalnoi systemy finansuvannya staloho rozvytku [Formation and transformation of the global system of financing sustainable development]. Kryvyj Rih: FOP Cherniavskij D.O. [in Ukrainian].
15. Kudrina, O.Yu., Semenikhina, O.V., Kindzerskyj, Yu.V. et al. (2019). Determinanty staloho rozvytku ekonomiky. Kyiv [in Ukrainian].
16. Lanovenko, O.H., Ostapishyna, O.O. (2013). Slovnyk-dovidnyk z ekolohii. Kherson: PP Vyshemyrskij V.S. [in Ukrainian].
17. Nadosha, O.V. Mekhanizmy optymizatsii derzhavnoho upravlinnia v umovakh staloho rozvytku [Mechanisms of optimization of public administration in the context of sustainable development]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
18. Osaulenko, O.H. Modeliuвання ta upravlinnia stalym sotsialno-ekonomichnym rozvytkom. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
19. Pro zatverdzhennia Kontseptsii staloho rozvytku naselenykh punktiv: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 24.12.1999 r. № 1359-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1359-14#Text>.
20. Prohrama dij «Poriadok dennij na XXI stolittia» (2000): konferentsiia OON z navkolyshnoho seredovyscha i rozvytku v Rio-de-Zhanejro (Samit «Planeta Zemlia», 1992 r.): per. z anhl. 2-he vyd. Kyiv [in Ukrainian].
21. Publichne upravlinnia: terminol. slov. [Public administration]. (2018). V.S. Kujbidy, M.M. Bilynskoi, O.M. Petroie (Eds.). Kyiv: NADU [in Ukrainian].

22. Sultanbekov, A.F., Murzaev, S.K. (2008) Hosudarstvennoe upravlenye: slovar-spravochnyk terminov y opredelenyj. A.F. Sultanbekov, S.K. Murzaev (Eds.). Bishkek: AU PKR [in Russian].
23. Surmin, Yu.P., Shtyka, L.H., Bakumenko, V.D. et al. (2007). Slovnyk systemnoho analizu v derzhavnomu upravlinni. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
24. Fedun, Yu.B. (2011). Polityka staloho ekoloho-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v umovakh intehratsii do YeS [A policy of sustainable ecological-economic development of Ukraine under the conditions of integration towards the EU]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
25. Introduction au developpement durable. (2018). University of Alberta.
26. Meadows, D.L. (1972). The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. New York: Universe Books.
27. Strange, T., Bayley, A. (2008). Le développement durable. À la croisée de l'économie, de la société et de l'environnement. Les essentiels de l'OCDE. Paris.
28. Vaillancourt, J. (1998). Évolution conceptuelle et historique du développement durable. Rapport de recherche. Regroupement national des Conseils Régionaux de l'environnement du Québec (RNCREQ).
29. Vernière, L. (1999) Introduction à la notion de développement durable. Rapport moral sur l'argent dans le monde.

Kuspliak G. I.,

*PhD in Public Administration, senior lecturer of the Regional Policy and Public Administration
Department, ORIPA NAPA, Odessa
ORCID 0000-0002-1414-5484;*

Kuspliak I. S.,

*PhD in Political Sciences, Docent, Associate Professor of the Electronic Management and
Information Systems Department, ORIPA NAPA, Odessa
ORCID ID 0000-0003-1494-5008*

**Sustainable development: stages of formation, essence of the concept,
main vectors and interfaces**

The article summarizes the theoretical findings in the study of sustainable development terminology. The evolution stages of the concept "sustainable development" are characterized and the transition from eco-development to sustainable development is schematically illustrated.

Characterization of the evolution stages of sustainable development allows to draw the following conclusions: first, the concept of sustainable development begins its existence with the crossing of two fundamental trajectories, that is economic growth and environmental awareness. Second, the concept of sustainable development is much broader than the concept of economic growth: it integrates social and cultural values and elements that are not taken into account in ordinary economic calculations (the value of natural resources and intangible heritage). Third, the transition of ideology from eco-development (which includes such components as the environment and development) to sustainable development (which combines environmental, economic and social dimensions) has gradually launched a new development strategy around the world. That allowed to formulate several significant long-term changes in the vision of human relations with the outside world and to implement policies to support this vision by governments around the world.

The works of foreign and domestic scholars on the essence of the concepts of "sustainable development", "balanced development", "socio-economic development" were studied and the definition of "sustainable development" was clarified as an evolutionary process of change in the relationship of social, environmental and economic dimensions. Three interfaces, i.e. "viability to

life", "justice" and "viability" were added to these three initial parameters of sustainable development (economic, social and environmental).

The link between the environment (environmental dimension) and the economy (economic dimension) is "viable". This is the state when the environment provides natural resources that are useful and important for the survival of the economy for many years. Therefore, for the economy to be sustainable and profitable for future generations, natural resources must be used and managed properly, i.e. in a sustainable way. But it is necessary to keep in mind that the economy can help in protecting the environment as much as it can destroy it. "Life" is at the intersection of "environmental" and "social" dimensions. A healthy environment provides food, clean water, fresh air, shelter and jobs for society. It is an environment in which we can live. It is notable that all decisions made by a society will determine the future of this environment. Ultimately, "justice" joins together "social" and "economic" dimensions. Under conditions of economic governance and a stable economy, all members of society can have fair incomes, long-term jobs, quality goods and services. It should be noted that it is the members of society who decide how to distribute wealth and how to balance inequalities.

Because sustainable development is based on the concepts of integration and the search for balance, they must be treated in conjunction with equal measure and value and must not be hierarchical. This theoretically subtle balance is difficult to achieve in reality. The only way to get closer to it is to be sensitive while planning and evaluating projects, regardless of their progress and design. The search for a combination of three dimensions and three interfaces of sustainable development within the legal framework of the modern domestic practice requires additional research.

Keywords: development, sustainable development, economic dimension, social dimension, ecological dimension.

Надійшла до редколегії 20.06.2020 р.

1995